

Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо запровадження додаткового податку на підсолоджені напої*

***Анотація.** В аналітичній записці проаналізовано досвід держав, які запровадили додаткові податки на підсолоджені напої, досліджено світові тренди, рекомендації міжнародних організацій та можливий ефект від запровадження аналогічних податків на підсолоджені напої в Україні. Детальніше розглянуто унормування даного питання, види застосовуваних податків, ставки та бази оподаткування в таких європейських державах, як Велика Британія, Італія, Франція, Польща, Португалія, Латвія та Угорщина. За результатами аналізу виокремлено фактори, які можуть вплинути на ефективність застосування подібного податку в Україні.*

Вступ. На розгляді Верховної Ради України знаходяться 2 законопроекти щодо оподаткування акцизним податком напоїв, включаючи мінеральні та газовані води, з доданням цукру чи інших підсолоджувальних або ароматичних речовин (реєстр. № 9032 від 17.02.2023¹) та альтернативний до нього (реєстр. № 9032-1 від 06.03.2023²). Метою прийняття названих проектів законів визначено скорочення негативного впливу підсолоджених напоїв на здоров'я населення України шляхом зменшення їх економічної доступності через механізм оподаткування. Необхідність прийняття законодавчих ініціатив обґрунтовується, зокрема, світовою практикою оподаткування підсолоджених напоїв, що призвела до скорочення їх споживання у країнах, в яких було прийнято відповідне законодавство.

Основним законопроектом реєстр. № 9032 від 17.02.2023 р. пропонується «запровадити на води, включаючи мінеральні та газовані, з доданням цукру чи інших підсолоджувальних або ароматичних речовин (УКТ ЗЕД 2202 10 00 00) акцизний податок за ставкою 10 гривень за кожні 25 г цукру чи іншої еквівалентної 25 г цукру підсолоджувальної речовини в 1 л» (тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану в Україні, за ставкою 5 гривень). Альтернативним проектом на таку ж продукцію акцизний податок передбачено в розмірі 0,1 євро за 1 л напою незалежно від вмісту цукру.

У зв'язку з опрацюванням названих законопроектів виявляється актуальним дослідження світової практики впровадження додаткових податків на підсолоджені напої (води, включаючи мінеральні та газовані, з доданням цукру чи інших підсолоджувальних або ароматичних речовин), зокрема видів таких податків, їх ставок та бази оподаткування.

Основна частина. Підсолоджені цукром напої вважаються продуктами, що завдають шкоди здоров'ю, і надмірне споживання яких сприяє появі зайвої ваги та ожирінню, діабету, розповсюдженню серцево-судинних хвороб,

¹ Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження податку на води, включаючи мінеральні та газовані, з доданням цукру чи інших підсолоджувальних або ароматичних речовин: проект Закону України від 17.02.2023 р. реєстр. № 9032. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41369>

² Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження акцизного податку на води, включаючи мінеральні та газовані, з доданням цукру чи інших підсолоджувальних або ароматичних речовин: проект Закону України від 06.03.2023 р. реєстр. № 9032-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41478>

утворенню карієсу та іншому небезпечному впливу на здоров'я людини. Із метою заохочення до скорочення споживання таких напоїв більшість держав активно запроваджують фіскальні методи впливу на рівень їх споживання. Вважається, що шкідливий для здоров'я продукт має бути істотно дорожчим за аналогічні нешкідливі продукти для зменшення споживчого інтересу до такої продукції. Це є однією зі світових тенденцій оздоровлення націй.

У 2011 році Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй рекомендувала використовувати фіскальні заходи як засіб для поліпшення раціону харчування населення та боротьби з неінфекційними захворюваннями. 2013 року Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) рекомендувала впроваджувати фіскальну політику для сприяння здоровому харчуванню в рамках пакету заходів, спрямованих на досягнення дев'яти глобальних цілей щодо неінфекційних захворювань до 2025 року. ВООЗ представила результати досліджень, які доводять, що, по-перше, дорослі, які споживають менше цукру, мають нижчу масу тіла, по-друге, збільшення кількості цукру в раціоні людини сприяє збільшенню ваги. Крім того, діти, які є чи не найбільшим споживачем підсолоджених цукром напоїв, більш схильні до надмірної ваги або ожиріння. Дані свідчать і про вищі показники карієсу, коли споживання вільних цукрів перевищує 10 % від загального енергоспоживання.

Отже, ВООЗ рекомендує урядам запроваджувати податки на «нераціональне харчування», які підвищують роздрібні ціни щонайменше на 20 %, оскільки саме таке зростання, на думку цієї організації, сприятиме зменшенню споживання, зокрема надмірної кількості цукру в підсолоджених напоях, і, як наслідок, покращенню здоров'я населення³.

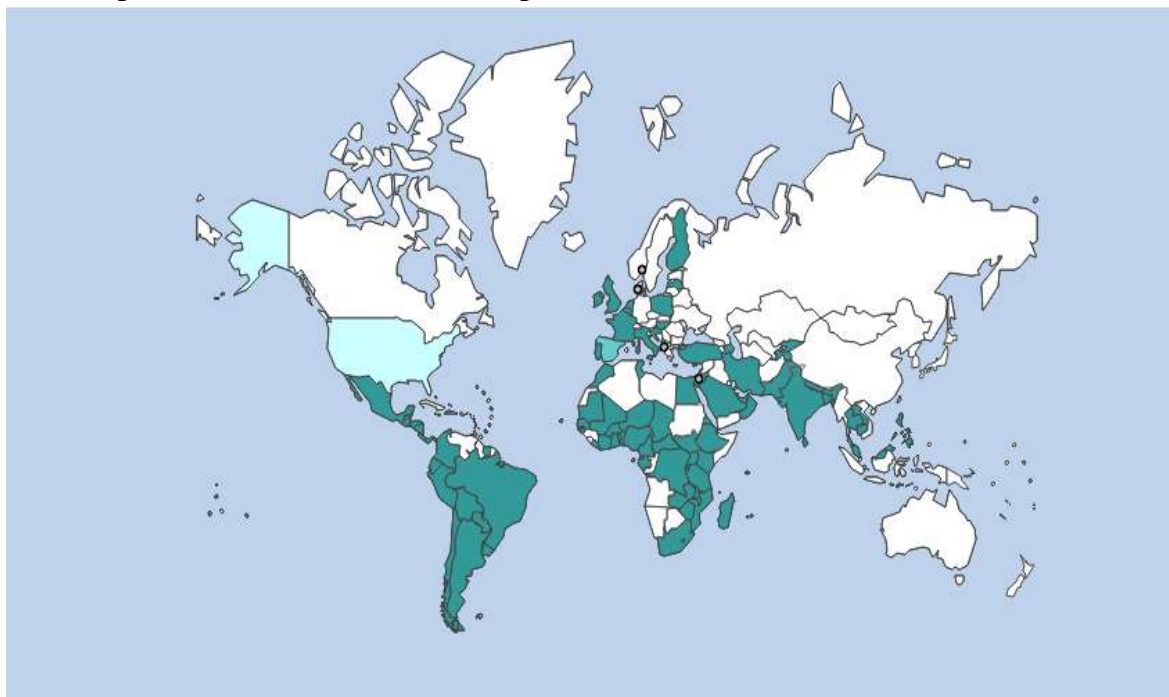
У публікації Світового Банку «Податки на солодкі напої із цукром: узагальнення міжнародних доказів та досвіду»⁴ (2020) зазначається, що оподаткування підсолоджених напоїв (англ. Sugar-Sweetened Beverages, SSB, далі – ПН) є ефективним політичним важелем, який уряди можуть використовувати для стримування надмірно високого споживання цукру та покращення суспільного добробуту. Податки на ПН набули глобального розмаху: із 2015 року понад 30 країн запровадили аналогічні податки, а станом на 2020 рік такі податки діяли вже у понад 40 країнах світу. Проте багато держав, включаючи Україну, ще не запровадили відповідні механізми.

Керуючись згаданими рекомендаціями, та з метою загального оздоровлення населення все більше держав вирішують проблему зниження захворюваності населення через надмірне споживання цукру, застосовуючи саме фіскальні заходи у вигляді податків на шкідливі харчові продукти та напої.

Станом на кінець 2023 року 108 держав-членів ВООЗ запровадили податки на ПН на національному рівні (Рис. 1).

³ Reducing sugars intake to less than 10% of total energy: a strong recommendation: WHO calls on countries to reduce sugars intake among adults and children:WHO. URL: <https://www.who.int/news/item/04-03-2015-who-calls-on-countries-to-reduce-sugars-intake-amon-adults-and-children>

⁴ TAX INSTRUMENTS AND DESIGNS: Taxes on Sugar-Sweetened Beverages: Summary of International Evidence and Experiences:World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/9498c3ef-b425-54f1-aafd-d3d3b8411674>

Держави-члени ВООЗ, які запровадили податки на підсолоджені напої⁵

- - податок на підсолоджені напої запроваджений на національному рівні;
- - податок на підсолоджені напої запроваджений на субнаціональному рівні;
- - податок на підсолоджені напої запроваджений на регіональному рівні;
- - податок на підсолоджені напої скасовано.

Такий податок може сприяти змінам у споживацькій і купівельній поведінці, а також стимулювати зміну рецептури продукції та збільшити державні доходи для фінансування охорони здоров'я населення⁶. Проте, адміністрування податку на підсолоджені напої різні країни здійснюють по-різному. Зокрема, податок може бути введений як на виробництво підсолоджених цукром напоїв, так і у вигляді акцизу на реалізацію вже готової продукції.

Так, спеціальний податок на підсолоджені напої було впроваджено в деяких штатах США та країнах Європи – Бельгії, Великій Британії, Іспанії (Каталонії), Ірландії, Норвегії, Латвії, Португалії, Польщі, Угорщині, Хорватії, Фінляндії та Франції тощо⁷.

У світовій практиці використовуються такі види податку на ПН:

– акцизний податок – податок, що стягується з певного товару в місці його виробництва; може бути специфічним (базується на кількості – наприклад, на обсязі продукції або вмісті цукру) та адвалорним – розрахованим у відсотках від оптової або роздрібною ціни;

⁵ World Health Organization. Sugar-sweetened beverages (SSBs) taxation. URL: https://extranet.who.int/nutrition/gina/en/summary/SSB_taxes

⁶ Sugar-sweetened beverage tax implementation processes: results of a scoping review. URL: <https://health-policy-systems.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12961-022-00832-3>

⁷ Атаманчук Н. д.ю.н. Оподаткування підсолоджених цукром напоїв: досвід європейського союзу та можливості для України. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/337/297>

– податок на додану вартість (ПДВ) – податок на споживання, що стягується з продукту, коли додається вартість на кожному етапі ланцюга постачання – від виробництва до точки продажу.

Окремі держави (території), наприклад, Бермудські острови або Фіджі стосовно ПН застосовують податки на імпорт (імпортний тариф, імпортне мито, мито).

Специфічний акцизний податок може розраховуватися або на обсяг напою (об'єм), або на вміст цукру в ньому. Може бути однорівневим та багаторівневим. Багаторівневі та ковзаючі шкали застосовують різні специфічні ставки податку в залежності від обсягу продукції або вмісту цукру. Специфічні податки, як правило, відображаються на відпускній ціні, їх легше адмініструвати, і вони забезпечують стабільніші надходження (оскільки надходження не залежать від ціни на продукт).

За висновками міжнародних організацій, податки, які є видимими (помітними) для споживачів (тобто відображені в ціні), є найефективнішими щодо зменшення споживання. Однак вони мають бути прив'язані до інфляції та зростання доходів і регулярно коригуватися (наприклад, як у Норвегії). Цей принцип реалізується, зокрема, шляхом щорічного коригування пропорційно до змін індексу споживчих цін. Крім того, для подолання ризиків підвищення доступності через зростання доходів на душу населення (наприклад, суттєве зростання ВВП) та інфляції найкращою міжнародною практикою є запровадження податків, які регулярно коригуються з урахуванням підвищення рівня роздрібних цін внаслідок інфляції та зростання середніх доходів домогосподарств.

Адвалорні податки не потрібно коригувати на інфляцію. Однак виробники дешевших ПН сплачують менший податок (незалежно від вмісту цукру чи калорійності), а отже існує ризик, що адвалорні податки стимулюватимуть споживачів переходити на дешевші варіанти, не зменшуючи при цьому обсягу споживання цукру, що міститься в ПН.

Одним із варіантів подолання такого ризику є поєднання загального податку на основі обсягу продукції та/або вмісту цукру з адвалорним податком на конкретні продукти з вищою ціною, наприклад, на енергетичні напої (Угорщина).

Однорівневі акцизи на основі обсягу можуть бути простішими у впровадженні, ніж акцизи на основі вмісту цукру або багаторівневі акцизи на основі обсягу, і можуть бути ефективним засобом збільшення надходжень до бюджету. Однак вони погано орієнтовані на широкі варіації вмісту цукру між різними ПН і не стимулюють зміну рецептури продукції. Майже половина (46 %) акцизів на ПН, що діють у світі, базуються на обсязі (див. Рис. 2).

Взяття за основу вмісту цукру є кращим підходом із погляду ефективності, оскільки він спрямований на основний шкідливий інгредієнт ПН. Це може стимулювати споживачів переходити на більш здорові продукти та замітники (із меншим вмістом цукру), одночасно стимулюючи виробників змінювати рецептуру своєї продукції, аби уникнути вищих податкових ставок. Юрисдикціям із достатньою адміністративною спроможністю рекомендується

розглянути можливість запровадження податків саме на основі вмісту цукру (такі податки запроваджено, наприклад, у Франції).

Рис.2

Діючі акцизи у світі на ПН, %⁸

Третій, гібридний варіант – багаторівневі податки. Це податки на основі вмісту цукру, де вищий рівень податку застосовується до ПН із вищим вмістом цукру. Однак вони не стимулюють заміну або зміну рецептури в межах одного рівня⁹. Багаторівневі податки вимагають застосування підходу на основі профілю поживних речовин для визначення продуктів, які підлягають оподаткуванню, та порогових значень, що застосовуються.

Станом на середину 2019 року багаторівневі податки на основі обсягу діяли в Ірландії, Португалії, Великій Британії та іспанському регіоні Каталонія.

Так, у 2017 році в *Каталонії (Іспанія)* було затверджено податок на солодкі напої, який застосовувався до газованих та негазованих напоїв, фруктових та енергетичних напоїв, ароматизованого молока, напоїв, «альтернативного» молока, а також напоїв на основі чаю або кави, до складу яких входять калорійні підсолоджувачі. Податок становив 8 центів за літр напою, в якому вміст доданого цукру становить від 5 до 8 г на 100 мл, а якщо це значення перевищено, ставка становить 12 центів за літр. Статистичний аналіз застосування податку на ПН показав, що податком оподатковувалося 23,2 % від загального обсягу купівлі всіх безалкогольних напоїв в Іспанії до запровадження податку, і 19,6 % – після; тоді як для непідсолоджених цукром напоїв цей показник становив 22,9 % і 26,2 % відповідно. У Каталонії частка проаналізованих ПН знизилася з 27,9% від загального обсягу покупок до введення податку до 21,6 % після введення податку, тобто відносне скорочення

⁸ Currently implemented excise taxes on SSBs.p.18: Taxes on Sugar-Sweetened Beverages: Summary of International Evidence and Experiences:World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/9498c3ef-b425-54f1-aafd-d3d3b8411674>

⁹ Anna H. Grummon How should sugar-sweetened beverage health warnings be designed? A randomized experiment:National Library of Medicine. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30772370/>

склало 6,3 %, тоді як в решті Іспанії відповідна частка знизилася з 22,4 % до 19,4%, тобто скорочення склало 13,4%. Продаж несолодких напоїв в Каталонії зріс з 20 % від загального обсягу закупівель до сплати податку до 25 % після сплати податку, тобто на 5 % вище, тоді як у решті Іспанії зростання склало з 23,4 до 26,3 %. Середньомісячне споживання на душу населення проаналізованих ПН впало з 1,86 л у 2013/2014 роках до 1,11 л у 2019/2020 роках¹⁰.

Впровадження податку на ПН згідно з досвідом різних держав має наслідком:

- 1) підвищення роздрібних цін;
- 2) підвищення обізнаності громадськості та, відповідно, зниження споживання цукру (через скорочення споживання ПН);
- 3) стимулювання нецінових заходів (таких, як зміна рецептури продукції);
- 4) збільшення бюджетних надходжень (які можуть бути спрямовані на програми / ініціативи, що покращують стан медичного обслуговування, добробут суспільства).

Зростання ціни на 10 %, як очікується, повинно призводити до скорочення покупок ПН приблизно до 10 %. Однак підсолоджені напої не є товарами першої необхідності, а отже споживачі можуть замінити оподатковувані напої іншими неоподатковуваними напоями (наприклад, бутильованою водою або дієтичними несолодкими напоями), але вочевидь, що не всі, адже такі напої не є достатньо близькими (ідеальними) заміниками. Роздрібні ціни зростають, але на меншу, ніж на повний податок, суму, аби встановитися на збалансованому конкурентному рівні.

Таблиця 1

Приклади податків на ПН за країнами¹¹

Країна	Коли введено/змінено	Тип податку	Структура податку	Багаторівневість податку
Бельгія	2016	специфічний акциз	від обсягу	—
Велика Британія	2018	податок на виробництво	від вмісту цукру	так
Чилі	2014	адвалорний	—	так
Естонія	2018	специфічний акциз	від вмісту цукру	так
Фінляндія	2011	специфічний акциз	від обсягу	—
Франція	2017	специфічний акциз	від обсягу	так
Угорщина	2011	податок із продажу	від обсягу	—
Індія	2017	підвищені ставки податку на товари та послуги	—	—

¹⁰ Effect of excise tax on sugar-sweetened beverages in Catalonia, Spain, three and a half years after its introduction. URL: <https://ijbnpa.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12966-022-01262-8>

¹¹ За матеріалами таблиці List of countries with an SSB tax: Countries that have taxes on sugar-sweetened beverages (SSBs). URL: <https://www.obesityevidencehub.org.au/collections/prevention/countries-that-have-implemented-taxes-on-sugar-sweetened-beverages-ssbs>

Ірландія	2018	специфічний акциз	від вмісту цукру	так
Латвія	2004	специфічний акциз	від обсягу	—
Мексика	2014	специфічний акциз	від обсягу	—
Норвегія	1981 (змінюється щорічно)	специфічний акциз	від обсягу	—
Польща	2021	специфічний акциз	від обсягу та вмісту цукру	так
Португалія	2017	специфічний акциз	від обсягу та вмісту цукру	так

Як впливає з наведених у *Таблиці 1* даних, на сьогодні більшість «податків на цукор» у країнах світу запроваджені як збори на виробництво та реалізацію солодких напоїв.

Загалом, практично доведено, що цільове оподаткування підсолоджених цукром напоїв підвищує їх ціну і призводить до зменшення споживання. Водночас дослідження щодо оцінки впливу додаткових податків на кількість придбаних солодких напоїв виявили, що введення податку на підсолоджені напої обов'язково має супроводжуватися зазначенням розміру акцизу (податку / збору) на цінниках, інакше обсяги закупівлі солодких напоїв практично не зменшуються. Податок має бути на ціннику при маркуванні і бути помітним для споживача. Наприклад, додавши до цінника фразу відповідного змісту на кшталт «включено податок на солодкі напої», можна досягти значного зменшення купівлі таких напоїв. Натомість, податки на підсолоджені напої не завжди дають очікуваний ефект, якщо не дотримуватися згаданих вимог щодо маркування.

Слід зазначити, що питання додаткового оподаткування підсолоджених напоїв в Європейському Союзі (ЄС) не регулюється правом ЄС. Так, Директива Ради (ЄС) 2020/262¹² від 19 грудня 2019 року, що встановлює загальний режим акцизного податку, до підакцизних товарів відносить енергетичні продукти, електроенергію, спирт, алкогольні напої, тютюнові вироби. Водночас частиною другою статті 1 Директиви визначено, що держави-члени можуть стягувати податки з товарів, які не є підакцизними. Директива Ради 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість¹³ не регулює запровадження додаткового податку на споживання по окремих групах продуктів, як і не передбачає встановлення підвищених ставок (визначає тільки можливі преференції в оподаткуванні ПДВ). Однак інституціями Євросоюзу підтримуються національні заходи щодо додаткового оподаткування ПН.

Так, Стратегія у сфері охорони здоров'я ЄС реалізується з 2003 року через програми охорони здоров'я. Третя програма у сфері охорони здоров'я профінансувала дослідження з метою вивчення існуючої податкової політики

¹² Council Directive (EU) 2020/262 of 19 December 2019 laying down the general arrangements for excise duty (recast). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32020L0262&qid=1707406284230>

¹³ Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax:);EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0112&qid=1707407173323>

щодо алкоголю та продуктів із високим вмістом жиру, цукру та солі. Дослідження надає огляд існуючих фіскальних заходів та інших цінових політик, спрямованих на зменшення споживання таких продуктів у країнах, що беруть участь у програмі охорони здоров'я ЄС, – Австралії, Чилі та Сполучених Штатах. У ньому підкреслюється стійкий прогрес у застосуванні податків на ПН, особливо на підсолоджені цукром напої, та визначаються найкращі практики для підтримки країн ЄС, які розглядають можливість запровадження цінової політики та фіскальних заходів¹⁴.

У Плані Європейської Комісії зі зниження дитячого ожиріння на 2014–2020 роки¹⁵ було відзначено важливість створення здорового середовища й забезпечення легкого доступу до здорових продуктів харчування для дітей та їхніх батьків із метою формування здорових харчових звичок. В якості одного із заходів передбачено підвищення акцизів на нездорові продукти – продукти з високим вмістом жиру, солі та цукру.

Отже, в європейських країнах є досить поширеним запровадження додаткового оподаткування ПН.

У *Польщі* з початку 2021 року запроваджено додатковий спеціальний збір на солодкі напої, так званий «податок на цукор». Він складається із фіксованого збору, змінного збору та збору за додавання кофеїну або таурину. Податок діє відповідно до статті 12а Закону «Про громадське здоров'я»¹⁶ від 11 вересня 2015 року і є додатковим збором, що стягується з напоїв із високим вмістом цукру. Мета податку – підвищити ціни на шкідливі для здоров'я продукти харчування і спонукати до зменшення їх споживання, а також вплинути на виробників солодких напоїв. Вважається, що споживачі не будуть тягнутися до таких продуктів через зростання ціни і нададуть перевагу більш здоровим альтернативам, а виробники – зменшать вміст цукру у своїй продукції. Податок поширюється на напої, що містять: цукор, такий як моносахариди та дисахариди, та харчові продукти, що їх містять; підсолоджувачі, такі як ксиліт, сорбіт та аспартам; кофеїн і таурин.

Водночас деякі продукти звільнені від сплати цього податку, зокрема медичні вироби, дієтичні добавки, харчові продукти для спеціального медичного призначення, у тому числі дитяче харчування, підакцизні товари, продукти, що містять не менше 20 % фруктового або овочевого соку та містять не більше 5 г цукрів на 100 мл напою, вуглеводно-електролітні розчини, що містять не більше 5 г цукрів на 100 мл напою, продукти, що містять не більше 5 г цукру на 100 мл напою, наприклад, ізотонічні напої, продукти на основі молока або молочних продуктів, такі як кефір, йогурт, пахта.

«Податок на цукор» сплачується лише один раз за один продукт, тобто якщо даний напій продається далі після того, як податок на цукор було сплачено,

¹⁴ Mapping tax policies to reduce the consumption of alcohol and products high in fat, sugar, and salt. URL: https://hadea.ec.europa.eu/news/mapping-tax-policies-reduce-consumption-alcohol-and-products-high-fat-sugar-and-salt-2022-07-19_en

¹⁵ EU Action Plan on Childhood Obesity 2014-2020 24 February 2014 [updated 12 March and 28 July 2014]. URL: https://health.ec.europa.eu/system/files/2016-11/childhoodobesity_actionplan_2014_2020_en_0.pdf

¹⁶ Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym: ISAP – Internetowy System Aktów Prawnych. URL: https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20150001916_6

повторно цей податок не стягується (наприклад, у випадку перепродажу). Фіксована ставка в розмірі 0,50 злотих сплачується за кожен літр напою, в якому вміст цукру не перевищує 5 г на 100 мл напою, або в якому підсолоджувачі присутні в такій само кількості, змінний податок у розмірі 0,05 злотих – за кожен грам цукру понад 5 г цукру на 100 мл напою – передбачено також на кожен літр напою. Крім того, додатковий збір на напої з додаванням кофеїну або таурину становить 0,10 злотих за літр таких напоїв, незалежно від вмісту цих речовин.

Загалом сума податку обмежується і не може перевищувати 1,20 злотих за літр напою. Водночас від фіксованого збору в рамках податку на цукор звільняються продукти, що містять не менше 20 % фруктового або овочевого соку та понад 5 г цукрів на 100 мл напою, вуглеводно-електролітні розчини, що містять понад 5 г цукрів на 100 мл напою. Це означає, що на вищезазначені дві категорії продуктів нараховується лише змінний збір та, можливо, збір за додавання кофеїну або таурину.

Остаточні ставки податку та базу оподаткування було визначено Законом від 14 лютого 2020 року «Про внесення змін до деяких законів у зв'язку із заохоченням вибору споживачів, орієнтованого на здоров'я»¹⁷.

Суб'єкти господарювання, які зобов'язані сплачувати «податок на цукор», сплачують його на власні індивідуальні податкові мікрорахунки – на ті само, на які вони сплачують податок на доходи фізичних осіб (РІТ), податок на прибуток підприємств (СІТ) або ПДВ. Крім того, необхідно подати форму СУК-1 (електронну інформацію про суму податку на цукор) через ІТ-систему Міністерства фінансів. Несплата податку в установлений термін тягне за собою накладення штрафу в розмірі 50 % від несплаченої суми.

Податок на продукти для здоров'я населення (скорочено НЕТА) або так званий «податок на чіпси» діє в *Угорщині* з 1 вересня 2011 року. Його було запроваджено Законом від 2011 року про податок на продукти для громадського здоров'я¹⁸. Доходи від цього податку використовуються для збільшення ресурсів Фонду медичного страхування¹⁹.

НЕТА був запроваджений із метою обмеження споживання продуктів харчування, які не є корисними для здоров'я населення, сприяння здоровому харчуванню та покращення фінансування послуг охорони здоров'я, зокрема програм громадського здоров'я. Це однорівневий податок на споживання (за сутністю схожий на ПДВ), який сплачується при першому продажу на внутрішньому ринку різних продуктів, що містять цукор, сіль і кофеїн. Особи або організації, які вперше продають в Угорщині певні продукти або імпортують їх із-за кордону і використовують як сировину або компонент для виробництва власної продукції, а також продають вироблену продукцію в Угорщині, повинні сплачувати податок на продукти для здоров'я населення за безалкогольні напої, енергетичні напої, фасовані продукти із цукром, солоні закуски, харчові приправи, ароматизоване пиво, алкогольні прохолодні напої, мармелади, алкогольні напої тощо. Базою оподаткування є кількість оподаткованого

¹⁷ Dz.U. 2020 poz. 1492 - ISAP. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200001492>

¹⁸ 2011. évi CIII. Törvény a népegészségügyi termékadóró. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100103.tv>

¹⁹ Див., наприклад, 2014. évi LXXIV törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. URL: <https://njt.hu/jogszabaly/2014-74-00-00>

продукту в кілограмах або літрах. Ставка податку на продукти для здоров'я населення визначається залежно від вмісту цукру (Додаток I до зазначеного Закону)²⁰.

NETA не сплачується за фасовані цукрові продукти, що містять не менше 20 % меду, якщо вміст цукру в них не перевищує 40 %. При визначенні оподатковуваного об'єму не враховується упаковка продукту (вага упаковки). Особа, яка постачає оподатковуваний продукт, звільняється від сплати податку, якщо протягом календарного року податок сплачено першим внутрішнім продавцем, тобто виробником у випадку продукції, виробленої в Угорщині, та імпортером у випадку продукції, імпортованої з-за кордону.

Податок на продукти для здоров'я населення, у тому числі й підсолоджені напої, підвищив ціни на продукти харчування та напої, які вважаються шкідливими для здоров'я населення. Із моменту введення «податку на чіпси» виробники продуктів харчування, які вважаються шкідливими для здоров'я, сплатили до бюджету понад 61 млрд форинтів, у 2023 році очікувалося зібрати 25,3 млрд форинтів²¹. Угорські аналітики зазначають, що більше двох третин населення адаптувалися до здоровіших альтернатив у споживанні, найчастіше мінеральної води, фреш-соків, свіжих фруктів та овочів, а також трав і спецій.

Оподаткування підсолоджених напоїв як засіб зниження ризику надмірної ваги та неінфекційних захворювань, особливо у дітей, було ключовим компонентом політики **Франції** у сфері харчування. Французький податок на підсолоджені безалкогольні напої вперше було включено до Закону про бюджет Франції на 2012 рік (Закон № 2011/97²²). У Законі № 2011/97 податок застосовувався до всіх безалкогольних напоїв, що містять доданий цукор (наприклад, газовані напої, фруктові соки) або підсолоджувачі (наприклад, дієтичні напої), і становив 7,16 євроцентів за 1 літр без ПДВ, або 7,55 євроцентів за 1 літр на роздрібному рівні, де застосовується 5,5 % ПДВ. Податок сплачувався виробниками та переробниками у Франції, а також французькими імпортерами.

Згідно із Французькою національною програмою харчування та здоров'я (NNHP)²³ серед державних заходів, спрямованих на зміну моделей харчування з метою популяризації здорового способу життя, чітко сформульовано обґрунтування податку, яке полягало в тому, щоб перешкоджати споживанню солодких та підсолоджених напоїв і переорієнтувати споживачів на інші напої. Водночас аналіз застосування податку показав, що він мав обмежений вплив: у 90 % досліджених напоїв вміст цукру не зменшився. У результаті середньодобове споживання цукру населенням Франції зменшилося лише менше, ніж на 1 грам.

²⁰ A népegészségügyi termékadó-köteles termékek meghatározása és az adó mértéke. URL: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-103-00-00>

²¹ Hungarian “chips-tax” now applicable to all forms of “sweet taste” - significant changes affecting taxes on foodstuff and drinks effective as of 1 July 2022: Bird& Bird. URL: <https://www.twobirds.com/en/insights/2022/hungary/hungarian-chips-tax-now-applicable-to-all-forms-of-sweet-taste>

²² LOI n° 2011-1977 du 28 décembre 2011 de finances pour 2012 (1):Legifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000025044460>

²³ The French National Nutrition and Health Program: 2001-2006-2010. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18681335/>

2018 року до французького законодавства були внесені поправки, і в початковий дизайн податку було внесено кілька змін. Ставка податку із фіксованої стала прогресивною, із багаторівневою системою залежно від вмісту доданого цукру (від 0,03 євро до 0,24 євро за 1 літр)²⁴. Для звичайної підсолодженої газованої води ця модифікація означала суттєве підвищення (для напоїв із 12 г доданого цукру на 1 л податок подвоївся). У новій редакції також розмежовувалися напої, підсолоджені цукром, і напої, підсолоджені штучними підсолоджувачами, із застосуванням різних ставок податку залежно від типу використаного підсолоджувача, на відміну від першої версії податку. Цей захід був інтегрований до законопроекту про фінансування соціального забезпечення 2018 року, який використовується для фінансування французької системи охорони здоров'я, тоді як для версії податку 2012 року використовувався Закон про бюджет. У результаті внесено зміни до Генерального кодексу Франції «Про неправомірні дії»²⁵.

Згідно із Законом № 2011/97 внесок (збір) запроваджується в розмірі 3,17 євро за гектолітр для продуктів, що містять штучні підсолоджувачі, які підпадають під коди 2009 та 2202 Комбінованої номенклатури Митного тарифу, які не є харчовими продуктами, призначеними для спеціальних медичних цілей або високобілковими продуктами для людей, які недоїдають, коли ці продукти розфасовані в тару, призначену для роздрібною торгівлі безпосередньо або через професіонала, або попередньо зібрані та представлені в тарі, не призначеній для роздрібною торгівлі, таким чином, щоб їх можна було споживати в такому вигляді. Ця сума збільшується 1 січня кожного року в пропорції, що дорівнює темпу зростання індексу споживчих цін без урахування тютюнових виробів за позаминулий рік. Вона виражається двома цифрами після коми, причому друга цифра збільшується на одиницю, якщо наступна цифра дорівнює або перевищує п'ять.

Внесок сплачується особою, яка здійснює першу поставку продуктів у Франції, у момент поставки.

Збір на виробництво безалкогольних напоїв (SDIL) або «податок на цукор» застосовується до вироблених або імпортованих у *Великій Британії* безалкогольних напоїв, які містять доданий цукор. Він був оголошений у пунктах 1.90-1.95 бюджету Джорджа Осборна²⁶ в березні 2016 року й набув чинності з квітня 2018 року. SDIL був законодавчо закріплений Законом про

²⁴ Code général des impôts. Section IV : Taxe destinée au financement des prestations d'assurance maladie, invalidité et maternité du régime de protection sociale des non-salariés agricoles (Articles 1613 ter à 1613 quater). ReplierOA : Boissons non alcoolisées (Articles 1613 ter à 1613 quater). Article 1613 ter. URL:

https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006069577/LEGISCTA000006147085/#LEGISCTA000006147085

²⁵ Code général des impôts:Legifrance. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006069577/LEGISCTA000006162725/?anchor=LEGIARTI000048834517#LEGIARTI000048834517

²⁶ BUDGET 2016:GOV.UK. URL: [https://content.next.westlaw.com/practical-law/document/I707b8b6fed1811e598dc8b09b4f043e0/HM-Treasury-Chancellor-George-Osborne-s-Budget-2016-speech-16-March-2016?viewType=FullText&originationContext=document&transitionType=DocumentItem&ppcid=bb5adb07a9e34a4399fe8ec9e2916393&contextData=\(sc.RelatedInfo\)](https://content.next.westlaw.com/practical-law/document/I707b8b6fed1811e598dc8b09b4f043e0/HM-Treasury-Chancellor-George-Osborne-s-Budget-2016-speech-16-March-2016?viewType=FullText&originationContext=document&transitionType=DocumentItem&ppcid=bb5adb07a9e34a4399fe8ec9e2916393&contextData=(sc.RelatedInfo))

фінанси 2017 року²⁷, а впроваджений через Положення (Регламент) про стягнення збору на виробництво безалкогольних напоїв 2018 року²⁸. Відповідно до статті 28 згаданого Закону про фінанси під безалкогольним напоєм, який підлягає оподаткуванню, розуміється упакований безалкогольний напій, який відповідає умові щодо вмісту цукру та не відноситься до безалкогольних напоїв, звільнених від оподаткування.

При цьому упакований безалкогольний напій відповідає умові щодо вмісту цукру, якщо він містить додані цукрові інгредієнти і щонайменше 5 г цукру (незалежно від того, йдеться про додані цукрові інгредієнти чи ні) на 100 мл приготованого напою (частина перша статті 29 Закону). Розфасований безалкогольний напій містить додані цукрові інгредієнти, якщо будь-який із наведених нижче інгредієнтів поєднується з іншими інгредієнтами на будь-якій стадії виробництва безалкогольного напою (калорійні моносахариди або дисахариди; речовина, що містить калорійні моносахариди або дисахариди).

Закон також визначає такі ставки податку (стаття 36 Закону):

0,24 фунта стерлінгів за 1 л готового напою – при оподаткуванні напоїв, які відповідають вищому пороговому рівню вмісту цукру (8 або більше г/мл);

0,18 фунта стерлінгів за 1 л готового напою – при оподаткуванні напоїв, які не відповідають вищому пороговому рівню вмісту цукру (5 або більше г/мл).

Також варто зазначити, що платниками податку на підсолоджені напої у Великій Британії є виробники (пакувальники) та імпортери таких напоїв.

При цьому зазначений податок не поширюється на: напої, які щонайменше на 75 % складаються з молока; замітники молока, наприклад, соєве або мигдальне молоко; замітники алкоголю, наприклад, безалкогольне пиво або вино; виготовлені на основі фруктового або овочевого соку і не містять жодного іншого доданого цукру; рідкі ароматизатори для напоїв, що додаються до їжі або напоїв, таких як кава або коктейлі; речовини, які реалізуються у вигляді порошку; напої, що приготовані шляхом змішування рідин і подаються у відкритому посуді – як коктейлі; молочні суміші для немовлят, інші суміші або дитяче харчування; готові харчові продукти, призначені для повної заміни раціону харчування, або дієтичні харчові продукти, що використовуються в спеціальних медичних цілях (розділ 3 Регламенту).

Податок сплачується до Управління податкових і митних зборів (HMRC) пакувальником напоїв для вироблених у Великій Британії, або імпортером для напоїв, вироблених за кордоном. Безалкогольні напої, що містять менше 5 г цукру на 100 мл, не оподатковуються.

Першочерговою метою SDIL було стимулювання переходу виробників безалкогольних напоїв на рецептури зі зниженим вмістом цукру. Виробникам було надано два роки між оголошенням про введення податку та його запровадженням, щоб змінити рецептуру напоїв до того, як він набуде чинності. Багаторівнева структура податку була спрямована на бренди з високим вмістом цукру і стимулювала зниження рівня цукру. SDIL був обмежений

²⁷ Finance Act 2017: Legislation.Gov.UK. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/10/introduction/enacted>

²⁸ The Soft Drinks Industry Levy Regulations 2018: Legislation.gov.UK. URL: <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2018/41/contents/made>

безалкогольними напоями, де нульова калорійність підсолоджувачів робить зміну виробництва подібних напоїв відносно простою. Він також мав на меті змінити поведінку споживачів, заохочуючи їх обирати дешевші напої з низьким вмістом цукру замість дорожчих варіантів із високим вмістом цукру.

Доходи від податку спочатку були інвестовані в програми боротьби з дитячим ожирінням, однак з першого року його існування ці доходи поступово перейшли до загального податкового фонду²⁹.

Незважаючи на критику, SDIL розглядається у Великій Британії як успіх. Загальний обсяг цукру, проданого в безалкогольних напоях роздрібними торговцями та виробниками, зменшився на 35,4 % між 2015 та 2019 роками, із 135500 тонн до 87600 тонн. За той самий період середньозважений за обсягом продажів вміст цукру в безалкогольних напоях знизився на 43,7 %, із 5,7 г/100 мл до 2,2 г/100 мл³⁰. Основним механізмом, що зумовив це скорочення, стала зміна рецептури, що становила 83 % пов'язаного із SDIL скорочення тижневого споживання калорій у безалкогольних напоях. Ключову роль у цьому відіграв дворічний період підготовки: кількість напоїв (майже п'ята частина), що перевищували поріг у 5 г/100 мл на момент оголошення про введення податку, знизилася нижче цього рівня за 50 днів до його запровадження. Решта 17 % зниження тижневого споживання калорій безалкогольних напоїв, пов'язаного із запровадженням SDIL, були зумовлені переходом споживачів на напої з меншим вмістом цукру, що вказує на те, що ці зміни сприяли загальному скороченню споживання цукру.

Водночас SDIL у Великій Британії мав неоднозначний вплив на ціни. Ціни на напої з високим вмістом цукру зросли в середньому на 7,5 пенсів, а ставка податку склала 31 %. У той час, як на ціни на напої з низьким вмістом цукру податок мав менший вплив. У результаті обсяг придбаних напоїв, які підлягали оподаткуванню (тобто тих, що містять >5 г цукру на 100 мл), зменшився на 50 %, причому більше скорочення спостерігалось для напоїв із високим вмістом цукру.

У грудні 2016 року парламентом *Португалії* було прийнято Закон № 42/2016 «Про державний бюджет на 2017 рік»³¹, яким внесені зміни до Кодексу про акцизний податок від 2010 року (далі – Кодекс) та запроваджено з 1 лютого 2017 року податок на напої з додаванням цукру чи інших підсолоджувачів³².

Відповідно до положень Кодексу акцизним податком оподатковуються:

напої, призначені для споживання людиною, із додаванням цукру або інших підсолоджувачів (наприклад, води, включаючи мінеральні та газовані, із додаванням цукру або інших підсолоджувачів, безалкогольні та енергетичні напої);

напої із вмістом спирту понад 0,5 % об. і не більше 1,2 % об.;

²⁹ What is the soft drinks industry levy?: Sugar tax. URL: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/article/explainer/sugar-tax>

³⁰ Impact of the SDIL Sugar consumption. URL: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/article/explainer/sugar-tax>

³¹ Lei n.º 42/2016 de 28 de dezembro Orçamento do Estado para 2017. URL: <https://diariodarepublica.pt/dr/detalhe/lei/42-2016-105637672>

³² Código dos Impostos Especiais de Consumo – CIEC Decreto-Lei n.º 73/2010. URL: <https://diariodarepublica.pt/dr/legislacao-consolidada/decreto-lei/2010-34478675>

концентрати у вигляді сиропу або іншої рідкої форми, порошку, гранул або інших твердих форм, призначені для приготування напоїв кінцевим споживачем або роздрібним торговцем (стаття 87-а Кодексу).

При цьому базою оподаткування для безалкогольних напоїв є кількість гектолітрів³³ готової продукції (частина перша статті 87-в Кодексу).

Також варто зазначити, що розмір ставки акцизного податку залежить від вмісту цукру в таких напоях, тому до кожної категорії застосовуються різні ставки. Так, положеннями Кодексу передбачені такі ставки акцизного податку (частина друга статті 87-в Кодексу):

- вміст цукру менше 25 г/л – 1,16 євро/г/л;
- вміст цукру менше 50 г/л і дорівнює або перевищує 25 г/л – 6,95 євро/г/л;
- вміст цукру менше 80 г/л і дорівнює або перевищує 50 г/л – 9,26 євро/г/л;
- вміст цукру 80 або більше г/л – 23,18 євро/г/л.

Крім того, передбачені такі ставки акцизного податку на концентрати у вигляді сиропу або іншої рідкої форми, порошку, гранул або інших твердих форм, призначені для приготування напоїв:

1) у рідкому вигляді, із вмістом цукру:

- менше 25 г/л – 6,95 євро/г/л;
- менше 50 г/л і дорівнює або перевищує 25 г/л – 41,72 євро/г/л;
- менше 80 г/л і дорівнює або перевищує 50 г/л – 55,62 євро/г/л;
- дорівнює або перевищує 80 г/л – 139,06 євро/г/л;

2) у вигляді порошку, гранул або інших твердих форм, із вмістом цукру:

- менше 25 г/л – 11,59 євро/г/л;
- менше 50 г/л і дорівнює або перевищує 25 г/л – 69,53 євро/г/л;
- менше 80 г/л і дорівнює або перевищує 50 г/л – 92,71 євро/г/л;
- дорівнює або перевищує 80 г/л – 231,78 євро/г/л (за 100 кг ваги нетто).

Водночас варто зазначити, що португальське законодавство також передбачає ряд винятків з оподаткування безалкогольних напоїв, а саме для:

напоїв на основі молока, сої або рису;

фруктових або овочевих соків, морсів та нектарів, а також напоїв зі злаків, мигдалю, кеш'ю та фундука;

напоїв, які вважаються продуктами для особливих дієтичних потреб або дієтичними добавками;

напоїв, кінцева суміш яких є результатом розведення та додавання інших безалкогольних продуктів до концентратів, за умови, що буде продемонстровано нарахування податку на ці концентрати;

напоїв, які не містять доданого цукру або інших підсолоджувачів.

Безалкогольні напої звільняються від акцизного податку, якщо вони використовуються у виробничих процесах або як сировина для інших продуктів і для досліджень, контролю якості й дегустації.

У грудні 2019 року парламентом *Італії* було прийнято Закон № 160 «Про державний бюджет на 2020 фінансовий рік та багаторічний бюджет на трирічний

³³ Один гектолітр дорівнює 100 літрів.

період 2020–2022 років» (далі – Закон про держбюджет)³⁴, положення якого передбачають запровадження податку на підсолоджені напої.

Відповідно до положень згаданого Закону підсолоджені напої – це вже готова продукція і продукція, яка готова для використання після змішування та яка підпадає під коди 2009 (наприклад, фруктові соки, апельсинові напої) та 2202 (наприклад, безалкогольне пиво, мінеральні та газовані води, що містять цукор або інші підсолоджувачі) Комбінованої номенклатури Європейського Союзу³⁵, розфасовані для продажу, призначені для споживання людиною, отримані шляхом додавання підсолоджувачів та мають частку алкоголю не більше 1,2 % об. При цьому підсолоджувач означає будь-яку речовину природного або синтетичного походження, здатну надавати напоям солодкого смаку (стаття 662 Закону про держбюджет).

Таким чином, податок призначений для застосування до широкого кола продуктів, таких як фруктові соки (включаючи виноградне сушло або кокосову воду), соки з овочів і бобових, мінеральні та газовані води із цукром або іншими підсолоджувачами чи ароматизаторами, а також інші безалкогольні напої.

Відповідно до законодавства Італії податкове зобов'язання виникає і підлягає сплаті під час: поставки підсолоджених напоїв від італійського виробника до італійського споживача або національного дистриб'ютора; придбання підсолоджених напоїв покупцем (для продуктів, відвантажених з інших держав-членів ЄС); ввезення на територію Італії підсолоджених напоїв, імпортованих із держав, що не є членами ЄС (стаття 663 Закону про держбюджет).

При цьому залежно від того, в якій державі виробляються, пакуються або з якої держави імпортуються підсолоджені напої, що підлягають оподаткуванню, платниками податку є: італійський виробник або італійська сторона, що здійснює пакування; покупець, резидент або нерезидент Італії для підсолоджених напоїв, відвантажених з інших держав-членів ЄС; імпортер для підсолоджених напоїв, що постачаються з держав, які не є членами ЄС (стаття 664 Закону про держбюджет).

В Італії передбачені такі ставки податку на підсолоджені напої: 10,00 євро за гектолітр для готової продукції; 0,25 євро за кілограм для продукції, яка готова для використання після змішування (стаття 665 Закону про держбюджет).

Податок на підсолоджені напої не застосовується, якщо:

підсолоджені напої постачаються безпосередньо вітчизняним виробником в інші держави-члени ЄС;

загальний вміст підсолоджувачів у напоях є меншим або дорівнює 25 г/л (для готової продукції) та 125 г/кг (для продукції, яка готова для використання після змішування) (стаття 666 Закону про держбюджет).

Водночас набрання чинності положеннями Закону про держбюджет щодо оподаткування підсолоджених напоїв неодноразово відтерміновувалося. Так,

³⁴ Bilancio di previsione dello Stato per l'anno finanziario 2020 e bilancio pluriennale per il triennio 2020-2022. LEGGE 27 dicembre 2019, n. 160. URL: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/gu/2019/12/30/304/so/45/sg/pdf>

³⁵ COMMISSION IMPLEMENTING REGULATION (EU) 2023/2364 of 26 September 2023 amending Annex I to Council Regulation (EEC) No 2658/87 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302364

Законом від 30 грудня 2023 року № 213 «Про державний бюджет на 2024 фінансовий рік та багаторічний бюджет на період 2024–2026 років» набрання чинності згаданими положеннями вкотре було відтерміновано, наразі запланованою датою набрання чинності є 1 липня 2024 року³⁶.

Латвія є першою з країн Балтії, яка запровадила податок на ПН. Відповідно до статті 6 Закону Латвії про акцизний податок³⁷ до оподатковуваних акцизом напоїв належать безалкогольні напої та кава.

Об'єктом оподаткування є безалкогольні напої – води та мінеральні води з додаванням цукру, інших підсолоджувачів або ароматизаторів та інші безалкогольні напої, а також інші напої, які не відповідають визначенню алкогольних напоїв, зазначеному в законі, за винятком фруктових і овочевих соків і нектарів, напоїв, які містять не менше 10 % соку (крім фруктових соків, виготовлених із концентрату), не більше 10 % цукру та не містять харчових добавок і ароматизаторів, природних вод і мінеральних вод, вод, збагачених мінералами та вітамінами, без додавання цукру, інших підсолоджувачів або ароматизаторів.

Також об'єктом оподаткування є кава мелена або немелена, смажена або несмажена, із кофеїном або без кофеїну, яка класифікується за позицією 0901 Комбінованої номенклатури, а також кавові екстракти, есенції, концентрати та продукти на основі цих екстрактів, есенцій або на основі концентратів, або на основі кави, які класифікуються за позиціями 210 111 або 210 112 зазначеної номенклатури.

Ставка акцизного податку на безалкогольні напої та каву визначена статтею 15 згаданого закону і на сьогодні складає: на напої із вмістом цукру не більше 8 г на 100 мл – 7,4 євро; із вмістом цукру, що дорівнює або вище 8 г на 100 мл – 14 євро. На інші безалкогольні напої (за 100 літрів), крім зазначених, ставка акцизного податку становить 7,4 євро.

На каву (за 100 кг) ставка мита становить 142,29 євро.

Цікаво, що в Латвії декілька разів розглядалося питання підвищення акцизного податку на підсолоджені напої – наприклад, у 2019 році як засіб щодо подальшого зниження рівня споживання цукру³⁸, а наприкінці 2023 року – вже як джерело компенсації втрат державного бюджету від запровадження знижених податкових ставок ПДВ на інші види продуктів³⁹.

Дані щодо податків на ПН узагальнено у Табл. 2.

³⁶ Bilancio di previsione dello Stato per l'anno finanziario 2024 e bilancio pluriennale per il triennio 2024-2026. LEGGE 30 dicembre 2023, n. 213. URL: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2023/12/30/23G00223/sg>

³⁷ Par akcīzes nodokli. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=81066>

³⁸ Zināšanas par saldās limonādes neveselīgumu ir svarīgākas nekā akcīze. URL: <https://lvportals.lv/norises/306280-zinasanas-par-saldas-limonades-neveseligumu-ir-svarigakas-neka-akcize-2019>

³⁹ Šogad pakāpeniski paaugstinās akcīzes nodokļa likmes. URL: <https://www.db.lv/zinas/sogad-pakapeniski-paaugstinas-akcizes-nodokla-likmes-514576>

**Податки в розглянутих країнах ЄС на напої,
що містять цукор і штучні підсолоджувачі**

Країна	Запроваджено	Ставка податку	Нормативний акт
Польща	січень 2021 р.	0,50 злотих – за напої із вмістом цукру, що дорівнює або менше 5 г на 100 мл напою, або за вміст хоча б одного підсолоджувача в будь-якій кількості; 0,05 злотих – за кожен 1 грам цукру вище 5 г на 100 мл напою. Менша плата стягується за напої із вмістом цукру вище 5 г на 100 мл, якщо вони містять фруктовий, овочевий або фруктово-овочевий сік не менше 20 % від складу сировини, або якщо це вуглеводно-електролітні розчини. Додаткова плата в розмірі 0,10 злотих за 1 літр стягується за напої з додаванням таурину або кофеїну (наприклад, енергетичні напої). Однак максимальна сума збору за цукор не може перевищувати 1,20 злотих за 1 літр напою.	Закон про громадське здоров'я
Угорщина	1 січня 2015 р.	Значний перелік продуктів (безалкогольні напої, енергетичні напої, фасовані продукти із цукром, солоні закуски, харчові приправи, ароматизоване пиво, алкогольні прохолодні напої, мармелади, алкогольні напої) залежно від вмісту цукру та його обсягу.	Закон «про чіпси» (NETA)
Франція	січень 2012 р.	Багаторівнева система залежно від вмісту доданого цукру (від 0,03 євро до 0,24 євро за 1 л). Також враховується зростання індексу споживчих цін.	Закон про бюджет Генеральний кодекс про неправомірні дії
Велика Британія	січень 2018 р.	0,24 фунта стерлінгів за літр готового напою – вміст цукру 8 або більше г/мл; 0,18 фунта стерлінгів за літр готового напою – вміст цукру 5 або більше г/мл.	Закон про бюджет
Португалія	2017 р.	вміст цукру менше 25 г/л – 1,16 євро/гл; вміст цукру менше 50 г/л і дорівнює або перевищує 25 г/л – 6,95 євро/гл; вміст цукру менше 80 г/л і дорівнює або перевищує 50 г/л – 9,26 євро/гл; вміст цукру 80 або більше г/л – 23,18 євро/гл. Ставки акцизного податку на концентрати у вигляді сиропу або іншої рідкої форми, порошку, гранул або	Закон про бюджет

		інших твердих форм, призначені для приготування напоїв: у рідкому вигляді, із вмістом цукру: - менше 25 г/л – 6,95 євро/гл; - менше 50 г/л і дорівнює або перевищує 25 г/л – 41,72 євро/гл; - менше 80 г/л і дорівнює або перевищує 50 г/л – 55,62 євро/гл; - дорівнює або перевищує 80 г/л – 139,06 євро/гл; у вигляді порошку, гранул або інших твердих форм, із вмістом цукру: - менше 25 г/л – 11,59 євро/гл; - менше 50 г/л і дорівнює або перевищує 25 г/л – 69,53 євро/гл; - менше 80 г/л і дорівнює або перевищує 50 г/л – 92,71 євро/гл; - дорівнює або перевищує 80 г/л – 231,78 євро/гл (за 100 кг ваги нетто).	
Італія	1 липня 2024 р.	10,00 євро за гектолітр для готової продукції; 0,25 євро за кілограм для продукції, яка готова для використання після змішування Податок на підсолоджені напої не застосовується, зокрема, у таких випадках: 1) підсолоджені напої постачаються безпосередньо вітчизняним виробником в інші держави-члени ЄС; 2) загальний вміст підсолоджувачів у напоях є меншим або дорівнює 25 г/л (для готової продукції) та 125 г/кг (для продукції, яка готова для використання після змішування)	Закон про державний бюджет
Латвія	2002 р.	із вмістом цукру не більше 8 г на 100 мл – 7,4 євро; із вмістом цукру, що дорівнює або вище 8 г на 100 мл – 14 євро. Для безалкогольних напоїв (за 100 літрів) ставка мита становить 7,4 євро.	Закон про акцизний збір

Висновки. Аналіз застосування додаткового податку на підсолоджені напої різними країнами показав, що такий податок є ефективним засобом впливу на споживання цукру і зниження ризиків для здоров'я людини, пов'язаних із цим. Однак основне завдання такого оподаткування – суттєве зниження споживання цукру, що міститься в підсолоджених напоях, – сьогодні здебільшого вирішується незначною мірою, адже з розглянутих країн істотний ефект досягнуто лише у Великій Британії, де ставки оподаткування податком на цукор істотно вищі, ніж в інших державах. Натомість, у Франції, де ставка з 2012 року складала 0,0745 євро за 1 л (більш ніж вчетверо менша за ставку у Великій Британії), застосування податку мало обмежений вплив – у 90 % досліджених

напоїв вміст цукру не зменшився. Станом на поточний рік жодна з розглянутих країн не застосовувала ставки оподаткування на рівні, рекомендованому ВООЗ, – до 20 % від ціни готової пляшки напою. Водночас слабкий ефект щодо зменшення споживання від застосування податку спонукає країни переглядати нормативну базу стосовно ставок оподаткування в частині їх збільшення та розширення бази оподаткування на інші продукти, що мають шкідливий вплив на здоров'я (Франція, Польща, Угорщина тощо), включаючи напої, підсолоджені синтетичними підсолоджувачами. Фахівці всіх країн відзначають фактичну безпрограшність застосування такого податку, адже в результаті забезпечуються істотні надходження до бюджетів із метою фінансування бюджетних програм оздоровлення та медицини загалом.

Отже, запроваджуючи додаткове оподаткування підсолоджених напоїв в Україні, на нашу думку, варто розглянути можливість розширення видів продукції із високим вмістом цукру, що мають оподатковуватися, а також розрахунку ставок податків на рівні, що матиме суттєвий вплив на ціну відповідних товарів. Для підвищення позитивного ефекту на здоров'я нації доцільно було б спрямувати додаткові надходження на фінансування системи охорони здоров'я, для чого необхідно внести зміни до бюджетного законодавства. Також необхідним було б запровадження маркування на шкідливих товарах щодо додаткового оподаткування, як рекомендують міжнародні організації.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*